



JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden vasárnap
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 12 korona * negyedévre 6 korona

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

TARTALOM. Dr. Ereky István pozsonyi egyetemi tanár: Concha Győző. — Dr. Szladits Károly egyetemi magántanár, igazságügy-minisztériumi miniszteri tanácsos: Végrendelet tétéle. — Dr. Könyv Vilmos budapesti ügyvéd: Csődönkívüli kényszeregyesség és liquidáció. — Dr. Auer György budapesti kir. táblai tanácsjegyző: Előmunkálatok egy német, osztrák és magyar jogászi egyesüléshez. — Szemle.

Melléklet: Magánjogi és Perjogi Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

Tartalommutató a Perjogi Döntvénytár 1915. évfolyamához.

Concha Győző.

Három esztendő híjján egy félszázad telt el azóta, hogy Concha Győző «A municipális rendszer» akkori állásáról írt tanulmányát — mint a m. kir. egyetem által megkoszorúzott pályaművet — a Budapesti Szemle hasábjain közzétette. Bármily sokat jelentsen negyvenhét esztendő folytonos munkája egyesek és nemzetek fejlődésében s bármily nagy legyen a távolság «A municipális rendszer» s a «Politika» és «Közigazgatás» írója között, — bizonyos vonásoknak, amelyek Concha Győző működésére olyannyira jellemzők, — már e legelső tanulmányában nyomára akadunk.

A municipális rendszer írója világosan látja, hogy az igazi szabadság a nemzetnek a puszta törvényhozásban való részvételeivel meg nem elégedhetik; hogy a törvényhozásra szorító alkotmányosság s a végrehajtás abszolutizmusa közt ellentét van; s hogy épen ezért nemcsak az állami akaratelhatározás, hanem a végrehajtás terén is ki kell vívni az alkotmányosságot. De bármennyire hangsúlyozza is, hogy a nemzeteket *tényleg* szabadokká nem jogrendeik alapelvei, hanem azoknak a megvalósítása, nem az *alkotmány*, hanem a *közigazgatás* teszi s következésképp bármennyire a szabadság folyományaképp fogja is fel az önkormányzatot, — még sem «emberi alapjogot» lát benne, hanem csakis az állami akarat *végrehajtásának egyik megjelenési módját*.

A municipális rendszer írója tehát szakít az akkori elavult irányzatokkal s a közigazgatás megalapítóját, Stein Lőrincet vallja mesterül.

De már ekkor mily jellemzően alakul a viszony a mester és tanítványa között!

Aki Stein Lőrinc Közigazgatásának első részében az önkormányzatra vonatkozó fejtegetéseket áttanulmányozza, meglepetéssel fogja látni, hogy a bécsi egyetem világhírű professzora mily határozottan és minden fentartás nélkül ismeri el egy évezredes multa visszatekintő államiságunkat s mennyire elfogulatlan és tárgyilagos vázlatot nyújt a magyar önkormányzatról. Hogy csak egy néhány jellemző állítására hívjuk fel a figyelmet, Stein Lőrinc ki emeli ugyan mint fogyatkozásunkat a községi önkormányzat hiányát, de viszont vármegyei önkormányzatunkat több tekintetben mint az önkormányzat típusát tünteti fel; hibáit nem abban látja, hogy kevés, hanem abban, hogy sok joga van; s amint a vármegyékre vonatkozó törvényhozásunkban *tényleg* be is következett, jövőjének alakulását a miniszteri felelősség alakulásával hozza összefüggésbe.

Ezen a magyar államiságra s a magyar önkormányzatra oly kedvező tanítást nemcsak a *mester* — manapság az osztrák írók egy részénél annyira hiányzó — *tárgyilagosságának* köszönhet-

jük, hanem a független és magyar gondolkozású *tanítványnak* is, a ki Politikájában még egy negyed századdal később is «örömmel emlékszik vissza arra az időre, amikor mint Stein Lőrinc tanítványa neki a Magyarországra vonatkozó részt szolgáltatotta s az ő, valamint Gneist tanainak hazai irodalmunkban *visszhangja* lehetett».

Concha azonban már a municipális rendszerről szóló tanulmányában sem elégedett meg azzal, hogy mások tanainak puszta *visszhangja* legyen. Hiszen midőn az önkormányzat lényegére vonatkozó különböző elméleteket bíráló tárgyává teszi s midőn az elvi szempontok tisztázása után az angol, a francia, a belga, a porosz, a bajor, az orosz és a magyar önkormányzatot vázolja, nem Stein Lőrincnek és a *külföldi jognak*, hanem az évszázados *magyar* jogfejlődésnek a hatása alatt áll s *ezen az alapon* hirdeti, hogy az önkormányzat hivatását *helyi* feladatokra szorítani nem lehet, hanem *országos* feladatokra is ki kell terjeszteni.

Két olyan jellemvonása van tehát a municipális rendszer írójának, amelyek egész jövőjére kihatottak: az egyik az *önállóság és függetlenség* vágya a *külföldi elméletekkel* és a *külföldi joggal* szemben, a másik *meabecsülése* mindannak ami *magyar*.

De *tényleg* kevesen vannak, akik oly határozottsággal törtek volna pálcát «a *külföldieskedő irányzatok*» felett s annyira mebecsülték volna a *saját* fajunk szellemi alkotásait, mint Ő.

De rendkívül jellemző az is, ahogy Concha Győző az ő tudományos működésének ezt a *két alapelvét* megvalósította.

Concha «az *elmaradottságnak* betegesen túlhajtott érzületét» látja abban, hogy «egész politikai gondolkozásunkat a nyugat-európai szabad népek intézményei dominálják». Nem elégszik meg azonban e szomorú ténynek puszta megállapításával, hanem — mint-hogy a *külföldieskedő irányok* egyik legfőbb okát abban találja, hogy «a *külföldi intézményeket* alapjában véve kevesen ismerik, fel akarja szabadítani «a tudatlan nagy tömeget ezen kerések szellemi terrorizmusa alól». Ebből a célból dolgozza fel Belgiumnak, az északamerikai Uniónak s azon államnak az alkotmányát, amely «mint a belgának szellemi, s az északamerikainak vér-rokon őse», «ugyanoly szerepet játszik a közjogban, mint amelyet a római jog a magánjogban», — t. i. Angliáét.

Mint-hogy a műveltségnek legmagasabb fokán álló modern nemzetek alkotmányait tanulmányozza, — s mint-hogy nem az a célja, hogy nemzeti hiúságunknak hizelegjen — az újkori alkotmányokat, mint a legkülönbözőbb természetű tényezők okozatát, az angol alkotmány számos elvét és intézményét, mint a különleges angol viszonyok eredményét mutatja be s mi sem áll tőle távolabb, mint-hogy az angol és a magyar alkotmányok egyes intézményei és elvei között analógiát, avagy rokonságot keressen. Sőt ellenkezőleg, az tölti el a mi multunkat illetőleg *fájdalommal* s az angol nemzet multját illetőleg *csodálattal*, hogy míg mi csak a *szabadságot* tudtuk kivívni, hogy míg nekünk csak *ideáljaink* lehettek, — sok szenvedés által megszentelt *nemzeti ideáljaink*, — addig Anglia a *szabadságot* *hatalommal* párosítva, nemzeti ideáljait meg is valósította.

Hangsúlyozva, hogy az angol és a magyar jogfejlődés közötti párhuzamot illetőleg teljesen osztjuk Concha álláspontját az 1526 utáni, de nem az 1526 előtti időkre vonatkozólag, az angol alkotmány feldolgozásában a legfőbb érdemet annak a kimutatásában látjuk, hogy Anglia felhasználva az ő páratlanul kedvező földrajzi fekvését, az *egyéni szabadság* országává s mint ilyen

mégis *világhatalommá* fejlődött; s hogy a fejlődésnek ez az iránya magára az alkotmányra is visszahatott s annak számos elvét és intézményét utánzásra és összehasonlításra alkalmatlan, *különleges angol elvekké és intézményekké* alakította át.

S ugyanily jellemző Concha Győzőre az ő *másik* alapelvének a keresztülvitele. Concha ugyanis nem elégszik meg annak a pusztá *hangoztatásával*, hogy becsüljük meg a magyar jog és a magyar szellem alkotásait, hanem *tette* is váltja, amit hirdet. *Tette váltja* részint a saját alkotásaiban, részint mint a magyar állambölcselet és publicisztika iradalomtörténésze, részint mint bíráló. Minthogy szerinte igen nagy a hajlandóságunk arra, hogy idegenből felkapott, s a mi viszonyainkra rá nem illő üres jel-szavak után induljunk, valahányszor csak az alkotmányt és a közigazgatást érdeklő nagy problémák vetődnek fel, mindannyiszor egy-egy kisebb-nagyobb tanulmányban iparkodik az eszméket tisztázni, a mi különleges *magyar* viszonyainkra rámutatni s a *magyar faj* s a *magyar állameszme* érdekeit szolgálni.

Bármennyire vitás lehet is Conchának, mint publicistának az álláspontja a különböző pártok és irányzatok szempontjából, ez a *törekvés* indítja nemzetközi összehasonlításra és statisztikai adatokkal való érvelésre «A választói jog reformjában; ez lüketet «A magyar faj hegemoniájában»-ról írt értekezésében; ez töret vele pálcát az obstrukció felett; s ez kényszeríti annak a kimutatására, hogy a parlamentáris kormányzást pusztá paragrafusokkal megteremteni nem lehet, mert megteremtésének olyan etikai előfeltételei vannak, melyeket csak nemzedékeken át tartó parlamenti küzdelmek, a különböző pártok uralomra jutása és bukása, nemzedékeken át gyűjtött tapasztalatok s az állam létérdekei iránti *érzék* képesek a pártokba belenevelni.

S ugyancsak ez a *törekvés* hajtja át azon teljesen tudományos jellegű dolgozatait, amelyekben, mint pl. «A közigazgatási enquet-ben» s az 1891-iki közigazgatási javaslatról szóló tanulmányában a közigazgatási *reformra* vonatkozó tervezeteket bírálja s *vármegyéink* reformjának az irányát iparkodik megjelölni.

De különösen ez a *törekvés* hatja át kisebb dolgozatai közül a legértékesebbet, t. i. a *közigazgatási bíráskodásról* írt tanulmányát. Ebben a munkájában érdekesen fejtegeti, hogy a közigazgatási bíráskodás nálunk miért nem tudott kialakulni; s miután kimutatja, hogy az 1869: IV. tc. s az első községi törvény javaslatainak tárgyalásakor a közjogok bírói védelmét illetőleg — az egyetlen Csemegit kivéve — «amennyire *abszolút tájékoztat-lanság*» jellemezte mindazokat, akik a javaslatok álláspontját védelmezték, valósággal *üttörő* munkát végez. Behatóan ismerteti a közigazgatási bíráskodásra vonatkozó elméleteket, a különböző törvényhozások kísérleteit s nem győzi eléggé kiemelni, hogy a közigazgatási bíráskodás meghonosítása lesz évezredes jogfejlődésünknek egyik *legfontosabb* alkotása.

S végül ugyancsak a magyar szellem megbecsülése jellemzi mint bírálót és iradalomtörténészt is. Gneist és Spencertől eltekintve, — a magyar szellem alkotásait bírálhatja a Grünwald, Dell Adami, Kuncz, Nagy Ernő, Polner és Pulszky műveiről írt kritikákban; a magyar szellem alkotásait méltatja a Brassai és a két Pulszky felett tartott akadémiai emlékbeszédeiben; s a magyar szellem alkotásaira hívja fel figyelmünket a «Báró Eötvös József és a külföldi kritika» című tanulmányában s különösen egyik legvonzóbb és legértékesebb essay-jében: «A kilencvenes évek reformeszméi»-ben. Hogy mindezt mily szellemben teszi, — erre legjellemzőbb a Hajnóczyról írt jellemrajza s Martini és Sonnenfels hatásának a kimutatása.

Bármennyire ellenkezik Concha egész gondolkozásával mindaz, amit Hajnóczy «mint egyházpolitikus» vall, midőn «a clerust a politikai életből kizárni, a házasságot polgári törvényszékhez utalni s az egyházi javakat saecularisálni kívánja», — Concha kötelességének tartja a vele *ellentétes* nézetűekben is ép oly tárgyilagosan kiemelni a jót és a rosszat s a fény és az árnyoldalakat, mint a vele azonos nézetűeknél. Bár nélkülözi tehát Hajnóczynál «Battyányinak tündöklően szellemes modorát s Martinovics hevét», elismeri, hogy a 90-es évek írói között «Hajnóczy lát a legtovább, ő hatol a legmélyebre, ő előtte domborodik ki legtisztábban az új társadalom és állam rendszere» s «ő a legnagyobb»; hiszen «ő hirdette először a miniszteri felelősség elvét» s ő mutatott rá először a választási rendszerrel szemben a kinevezési rendszer előnyeire.»

Csak hogy bármily nagyra tartsa Concha az általa tárgyalt

korszakot s bármily nagy örömmel és büszkeséggel állapítsa meg azokkal szemben, akik hazai irodalmukat nem, a külföldiek ellenben minden másod- és harmadrangú íróját ismerik, hogy a 90-es évek reformeszméinek megírásakor a XVIII. század végének több mint *háromszáz* kisebb-nagyobb magyar munkáját tanulmányozta át, — *semmiféle lelkesedés sem képes visszatartani attól*, hogy korszaka gondolkozásának *külföldi gyökérszárait* ki ne kutassa s *Martini és Sonnenfels* hatására rá ne mutasson.

Nem lehet hivatásunk, hogy Concha Győzőnek azt a munkáját, amelyben az ő olyannyira sokoldalú és értékes működésének az eredményeit mintegy összefoglalta, t. i. Politikáját és Közigazgatástanát bármily futólag is ismertessük.

A magyar állambölcselet iradalomtörténete lesz hivatva kimutatni Concha ezen legnagyobb és legmaradandóbb alkotásának fény- és árnyoldalait.

Itt csak azon tulajdonságait emeljük ki, amelyekkel leginkább bilincseli le az olvasóit: *souverain uralmát* a külföld és a magunk közjogi, közigazgatási jogi, politikai és közigazgatási irodalma felett; *kritikájának mélységét és tárgyilagosságát* a saját mesterével és «hódolattal» körülvelt legkedveltebb írójával: Steinnel és Eötvössel szemben; *a magyar irodalom* kritikai feldolgozásának beillesztését a német, a francia, az olasz, az angol és amerikai irodalom feldolgozásába; Stein gondolatainak *továbbfejlesztésével* egy arányaiban hatalmas és tartalmilag mély rendszernek a kiépítését; s mindezen munkája közben *azon meggyőződésének* a tettekre váltását, hogy «a tudománynak is megvan a maga külön önálló világa», amely «művelőitől minden más érdeket figyelmen kívül hagyó teljes odaadást kíván».

A jogtudomány iránti *teljes odaadása* volt az oka, hogy az *elméleti politikának* ezen legnagyobb magyar művelője, szellemóriása mindig megmaradt annak, ami *egyedül akart* lenni, a tudomány, még pedig a *magyar* tudomány munkásának.

Negyvenhét évi munkálkodás után, hetvenegyedik életéve küszöbén *ebben a minőségében* ünnepeljük öt tanítványai és tisztelői azzal az *egyszerű, de mélyen átértett ünnepléssel*, amelyet Concha Győző puritán *egyénsége* tesz kötelességünké.

Dr. Ereky István.

Végrendelet tétele.

Előadói előterjesztés a Magyar Jogászegylet öröklési jogi vitájában.

Mielőtt a Magyar Jogászegylet magánjogi bizottsága a polgári törvénykönyv törvényjavaslatában a *végrendelet tételéről* szóló fejezet megvitatásához fogna hozzá, mint a bizottság előadója, az e fejezet körében felmerülő vitakérdéseket óhajtom az alábbiakban jelezni.

E fejezet voltaképen két tárggyal foglalkozik, nevezetesen a végrendeletképeség és a végrendelet alakszerűségeinek kérdésével.

I. A *végrendeletképeség* kérdésében a törvényhozási cél mindenestre az, hogy garantálja a végrendeletképeség szükséges értelmi fejlettségét és erkölcsi megbízhatóságát. I. Evégből a javaslat a *végrendeletképeség korhatárát* a 12. évről a 16. évre emelte fel. Az is azonban, aki 16. életévét még nem töltötte be, tehet végrendeletet, ha nagykorú. Házasságkötés folytán lehet valaki 16 éven alul is nagykorú; a fejletlen korú nőknek adott felmentés házasság kötésére nem is sporadikus jelenség, mert a statisztika kimutatása szerint kétezer körül jár évenként a 16 éven aluli nők által kötött házasságok száma. Visszas volna, ha valaki, mint nagykorú, akinek élők között teljes cselekvőképessége van, végrendeletet egyáltalában nem tehetne. Ezt a szempontot a bizottság figyelembe vette. Ez a szempont azonban gondolkodóba ejt arra nézve, nem kellene-e a korhatár kérdésében egy lépéssel visszamenni. Vajjon nem ment-e a végrendeletképeség korlátozásában a javaslat túlságosan messze, amidőn a 12. évről a 16. évre ugrott, amely életkor (kivéve a nő házasságkötő képességének meghatározását), jelenlegi jogunkban semmi tekintetben sem dirimens korhatár és átugrotta a 14. évet, amely jogunkban a kiskorú cselekvőképessége tekintetében lényegesen dirimens, amennyiben ez az életkor, amelytől fogva a kiskorú, ha magát önállóan tartja fenn, keresményéről szabadon rendelkezhetik. Visszásnak tűnik fel, hogy az olyan kiskorú, aki keresményéről élők közt szabadon rendelkezhetik, ezt nem teheti meg,